

Otakar Batlička (12. 3. 1895 Praha – 13. 2. 1942 nacistický koncentrační tábor Mauthausen v rakouské části Německé říše)

Český světoběžník a spisovatel chlapecké četby.

Otakar Batlička pocházel z rodiny firemního úředníka; matka mu brzy zemřela a otec se mu zřejmě příliš nevěnoval. Fyzicky velmi disponovaný Batlička se ve škole potýkal s kázeňskými problémy, až nakonec rezignoval na možnost středoškolského vzdělání a v rané dospělosti strávil řadu let potloukáním se po světě.

Pobýval **téměř na všech kontinentech**, vystřídal řadu zaměstnání a získal široký rejstřík zkušeností. Když se vrátil do vlasti, zkoušel se uplatnit ve fyzicky náročných a zároveň atraktivních profesích (např. byl trenérem boxu). Tehdy se také stal vášnivým amatérským

radiotelegrafistou: jednalo se o dobově oblíbenou, hlavně chlapeckou a mužskou zálibu (kvalitní vysílačku bylo možné sestavit svépomocí), která umožňovala dálkový kontakt s podobně orientovanými fanoušky na celém světě, a byla tedy předchůdcem dnešních internetových sociálních sítí.

Když v r. **1935** vznikl (v nakladatelství Melantrich) **časopis pro mládež Mladý hlasatel** (jeho zakladatelem byl spisovatel **Jaroslav Foglar**), Batlička tam publikoval **množství krátkých dobrodružných povídek**, jejichž náměty čerpal – po patřičné beletristické úpravě – hlavně z vlastních zážitků a z příběhů lidí, s nimiž se ve světě setkal. Časopis byl ovšem (r. 1941) za německé okupace Českých zemí úředně zakázán a zdálo se, že Batlička, pracující jako řidič pražských tramvají, stráví zbytek života v ústraní. Zapojil se však do činnosti **protinacistické odbojové organizace Obrana národa**, v níž byl díky svým radiotelegrafickým dovednostem platným členem (obstarával kontakt se Sovětským svazem). Když vládu nad Protektorátem Čechy a Morava převzal – jako zastupující říšský protektor – prominentní nacističtí Reinhard Heydrich a rychle rozbil celý český odboj, byl Batlička – vedle mnoha jiných odbojářů – **zatčen a deportován do koncentračního tábora** (v jeho případě šlo o **Mauthausen**), kde zemřel – patrně popraven – na začátku r. 1942. Posmrtné vydávání jeho povídek zahájil časopis **Vpřed** (poválečný pokračovatel Mladého hlasatele, vycházející 1945 – 1951).

Batlička napsal přes stovku **krátkých povídek**, které lze zařadit pod pojem **imaginativní realismus**, jímž se označuje hlavní proud **dobrodružné tvorby**, určené především, ale nikoli výhradně pro dospívající chlapce. Nebyl školeným literátem, ale měl cit pro **ultrastručnou**, ovšem výstižnou **charakteristiku prostředí a postav** (obojí znal z vlastní zkušenosti), jeho příběhy – **poněkud schematické** (nerealisticky zjednodušené) v dialozích i morálních apelech – vynikají **dynamickým, napínavým dějem a silnou, výraznou pointou**.

Některá díla:

Dobrodružný román Rájem i peklem (1940);

Povídkové soubory (vydávány ovšem až po Batličkově smrti)

Na vlně 57 metrů (1965), **Tábor ztracených** (1970), **Tanec na stožáru** (1979), **Na vlnách odvahy a dobrodružství** (1987), **Sázka v klubu AGS** (1990, rozšířeno 2002), **Kavalíři odvahy** (1992), **Muž v podpalubí** (1992), **Příběhy statečných** (2003), **Dotyk smrti a jiné povídky** (2011).

Otakar Batlička (1895 – 1942): Svatá noc

Radiotelegrafista na majákové strážní lodi Vilma, Petr Krug, vchází do kabiny. Jsou čtyři hodiny odpoledne.

„Haló, Rolfe, tak se seber a jdi, ať ten večer dnes s rodinou užiješ!“

Rolf Dikner, starší kolega Petra Kruga, vstává ze svého místa. „Jsi dobrý kamarád, Petře! Však to bude po pěti letech poprvé, co budu večeřet o Štědrém večeru s rodinou. Jsem ti za to vděčný, že jsi vzal za mne službu. Hlásil jsem to už dnes ráno námořnickému úřadu. Však budeme na tebe s rodinou vzpomínat a tobě to jednou oplatím.“

Petr Krug, mladý statný muž, mává odmítavě rukou. „Nestojí to za řeč, stejně nikoho nemám, jen už jdi. Beck čeká dole ve člunu, aby tě vzal na břeh, nenech jej dlouho čekat, hledí také, aby už byl doma!“

Telegrafista Rolf Dikner rychle podepisuje palubní deník a doprovázen přítelem Petrem těžce odchází z kabiny; Rolf Dikner je invalida. Opírá se o hůl a znatelně napadá na pravou nohu, totiž na protézu. Ve světové válce přišel o nohu. Zranění mu však nikterak nevadilo při vykonávání služby na majákové lodi.

Strážní majáková loď Vilma byl vyřazený nákladní parník, který byl pevně zakotven nedaleko nebezpečného úskalí. Již mnoho let stála Vilma u bradel a svojí přítomností, světlem i rádiem varovala před nebezpečnou mělčinou kolemplující lodí. Hlídkovou službu vykonávali pouze dva muži. Jednonohý Rolf Dikner a jeho mnohem mladší kolega Petr Krug. Každý držel službu vždy den a noc. Dnes, na Štědrý večer, převzal službu Petr o celých dvanáct hodin dříve!

Po úzkých schůdkách sestupuje Rolf do motorového člunu, zamává na pozdrav Petrovi, stojícímu na palubě, který se naklání přes zábradlí a hlučně volá: „Šťastné Vánoce! Pozdravuj rodinu a svou švagrovou Sylvu! A vzpomeňte si na mne!“

„Pěkně děkuji, Petře! Vyřídím – a jistě bude pro tebe pod stromečkem nějaké překvapení!“

Petr Krug osaměl, byla citelná zima a počal padat drobný sníh. Odešel do kabiny a rozžal lodní světla, pak si obalil krk teplou šálou a vyšel na palubu, aby se přesvědčil, zdali všechny reflektory svítí. Na stožáru, na přídi a na zádi

strážní lodi zářila do šera varovná znamení. Je Štědrý večer. Petr čte knihu, chvílemi však zapíná přijímač a poslouchá pozorně na lodním pásmu. Samé pozdravné vánoční depeše, které mezi sebou vyměňují lodní telegrafisté. Asi po dvou hodinách překontroluje Petr napětí akumulátorů.

Nastává příliv a Vilma se znatelně houpá, venku už je černá tma, sníh padá nyní hustě a omezuje rozhled kol lodi. V osm hodin vyšel Petr opět na palubu a po prohlédnutí světel vrátil se zpět k přístrojům; následující kontrolu má až o půlnoci. Uchopí budíčka a nařídí jej na dvanáctou – na oči usadá únava, hlava se kloní k prsům. Matné světlo žárovky spoře osvětluje kabinu. Petr Krug dřímá, před ním na stole tiká budíček. Příliv přešel a moře je nyní klidné a rovné jako zrcadlo, chumelenice ustala.

Hvězdy se nyní třpytí na jasné obloze a v dáli na pevnině září světla oken, tam v kruhu svých známých oslavují lidé narození Páně. Dřímota mladého strážce se proměnila v hluboký spánek; ačkoliv Petr spí, ví i ve spánku, že je ve službě a že za necelou hodinu zazní budík, ví, že půjde na palubu, aby se přesvědčil, zdali světla svítí. Je to jakýsi šestý smysl, který bdí v mysli bdělého strážce. A tento šestý smysl našeptává spícímu, že se kolem něco děje.

Oči pevně semknuty, bradu na prsa přitisknutu, zabalen do houně, a přece se mu zdá, že slyší kroky na palubě nedaleko dveří kabiny! Pak jako by se dveře otevřely, ale je to jen sen... Však ten závan chladného vzduchu do kabiny!

Ne, to se mu jen zdá, Bože, jaký to sen! Do kabiny vchází děcko! Takový divný sen, nějaký šramot za zády – ano, v podpalubí je tolik krys! A opět to dítě – je to chlapec zlatých kučer,

chladem zčervenálých líček! Nyní se blíží k Petrovi, přistupuje – dokonce k němu natahuje ručičky! V jedné drží malý balíček a jeho rty žvatlají: „Petře, tohle ti nadělil Ježíšek!“

Petr Krug se usmívá ze spaní. Chce kloučka pohladit, ale ruce jsou tak těžké, vztahuje je a pak – vždyť je to jen sen! Ale co to? To klouče tahá Petra za kabát a znovu hlasitě mluví: „To je od Ježíška! Tady pro tebe!“

Co to u všech všudy je? Nohy zdřevněly, Petr třepe hlavou a protírá si oči! Prvý pohled padá na budíka, ještě půl hodiny času, ale co jsem to měl za sen? Byl tu Ježíšek? Petr obrací hlavu v stranu, kde v snách viděl dítě se zlatými vlasy, a ustrne! U jeho židle stojí chlapec, děčko se zlatými vlasy! Ten, kterého viděl ve snách. Petr Krug vztahuje k chlapci ruce, dotýká se jeho vlasů. Teď už přece nespí, ano, tohle je skutečnost: „Pane Petře! Tady je dáreček od Ježíška!“

Petr uchopí dítě do náručí a v kabině za jeho zády se rozlehne smích.

„Snad jsme tě, kamaráde, nevylekali? Víš, v klidu jsme doma povečeřeli a pak jsme si tuhle s mámou řekli, že vezmeme našeho chlapce a půjdeme k tobě na loď, a tady švagrová Sylva nemá také kam jít – jako ty – no, tak budeme pohromadě! Vzali jsme s sebou nějakou tu koledu a něco k pití – bude nám pohromadě veseleji – i stromek švagrová přinesla. Však starý Beck, když nás sem motorkou vzal, říkal, že zajde pro bratra a přijede na Vilmu také. No, a tak teď si již konečně vezmi, Petře, od chlapce ten dáreček!“

Petr září a hlas se mu chvěje: „Kamaráde, to je ale překvapení, ale – ten sen – víš, když přišel Ježíšek ke mně a tahal mne za rukáv, pak jsem otevřel oči – a ono je to pravda! Ty jsi mi, chlapče, připravil nejkrásnější Štědrý večer, a copak mi to Ježíšek přinesl?“ Petr rozbaluje balíček. Na dlani objeví se pěkná lulka, zabalená v hedvábném šátečku, v jeho rohu je vyšívané jméno – Sylva.

Otakar Batlička, Muž v podpalubí, Ostrava 1992, s. 238 – 240.

Poznámky a vysvětlivky:

bradla – relativně ostré skalnaté útvary, zde skryté pod mořskou hladinou; **depeše** – rychlá zpráva, často telegrafická; **lulka** – kratší dýmka; **motorka** – zde motorový člun.

Otakar Batlička: Svatá noc: poznámky k interpretaci:

Batličkova *Svatá noc* je dobrým inspirativním příkladem **povídky**, jakou by mohl napsat i student. Jde o typickou povídku: má jednoduchý děj, bez velkých zvrátů (dodejme ovšem, že mezi Batličkovými povídkami je tato charakteristika výjimkou), odehrává se v jediném prostředí a vystupuje v ní jen malé množství postav.

Batlička ovládal psaní povídek velmi dobře, takže nám tu může být užitečným rádcem.

Především si všimněme **rozsahu** povídky. Je nevelký, v knížce necelé 3 strany. Je to takřikajíc četba na jedno posezení. Autor musí počítat s tím, že povídka bude čtena v prostředí zdaleka ne ideálním: třeba ve vlaku, autobuse, v čekárně. Proto musí být text přehledný a čtenář nesmí tápat. Už první věta (*Radiotelegrafista na majákové strážní lodi Vilma, Petr Krug, vchází do kabiny.*) nám říká o výchozí situaci vše důležité.

Autor si vybral **prostředí**, které sám dobře zná. Když popisuje Petrovu práci během noční služby, zabíhá do podrobností, které nelze poznat jinak, než aktivní zkušeností ze stejné situace. Čtenář laik tu získá i odborné znalosti.

V povídce není **ani jedna věta zbytečná**. Autorská řeč je úsporná, mnoho důležitých věcí se čtenář dozvídá z přímé řeči postav (tady ovšem spisovatel stojí před obtížným úkolem zachovat přirozený ráz promluvy; zdaleka ne všem povídkářům se to daří, čtenář často rušivě vnímá autorovu snahu nahrnout co nejvíc informací na co nejmenší prostor): „*Však to bude po pěti letech poprvé, co budu večeřet o Štědrém večeru s rodinou. Jsem ti za to vděčný, že jsi vzal za mne službu. Hlásil jsem to už dnes ráno námořnickému úřadu.*“

Najdeme i doklady toho, že povídka vznikla v novinářském prostředí, kde časový tlak může vést k drobným neobratnostem (...zamává na pozdrav Petrovi, stojícímu na palubě, který se naklání přes zábradlí...).

Autor okamžitě vtahuje čtenáře do děje, jako bychom se s postavami příběhu znali: Žádné zdlouhavé vysvětlování, kde to jsme a jak se oba muži na scéně ocitli. **Historický prézens** (*Petr září a hlas se mu chvěje*) vytváří – zejména v dynamických pasážích – iluzi, že jsme účastníky příběhu, že právě přihlížíme a že také prožíváme stejné napětí jako Petr. Nechybějí řečnické otázky (*Co to u všech všudy je?*) ani zvolací věty (*Bože, jaký to sen!*).

Drsný příběh o drsných lidech z drsného pobřeží je oproštěn od sentimentality, naivního údivu a soucitu: to, že Rolf přišel o nohu, je jistě tragické, ale Batlička o tom vypráví chladně až lhostejně, protože právě takovým způsobem se se svým zraněním musel vyrovnat sám Rolf a stejně tak se na jeho omezení dívají lidé, mezi nimiž žije.

Kompozice povídky je ta nejjednodušší – chronologická (události jsou vyprávěny ve stejném pořádku, v jakém se staly). Před vyvrcholením děje však Batlička dokáže vyprávění zpomalit – a pointu tak atraktivně oddálit – snovou scénou, která navíc vnáší do příběhu **prvek tajemna**. Rozuzlení je dobře zkonstruováno tak, aby splnilo dvojí roli: jednak se dozvíme, že do Petrova snu vnikl hlas příchozího chlapce (a nešlo tedy o klam), jednak zjistíme, že osaměle žijící mladý Petr jistě v skrytu duše touží po vlastní rodině a právě po takovém báječném dítěti. A pak už přichází **pointa** nejzazší: Rolfova švagrová Sylva by ráda s Petrem spojila svůj život. Je mu jistě věkově blízká, avšak stejně jako on nesmělá a k navázání kontaktu se uchyluje oklikou přes vánoční dárek.

Jak to s Petrem a Sylvou dopadne? No, asi dobře, vždyť ani Petrovi není Sylva lhostejná – už předtím ji přece nechal po Rolfovi pozdravovat. A oba jsou obklopeni vstřícnými, přátelskými lidmi, kteří jim jistě budou oporou. Výslovně tu však nic z toho řečeno není – autor dal čtenáři šanci, aby si pokračování příběhu domyslel sám.

<http://static.abradio.cz/data/p/6/7/8/13876/large.jpg>

<https://www.databazeknih.cz/knihy/rajem-i-pekle-28455>

http://farm3.static.flickr.com/2600/3900802339_1261d19863_m.jpg

O. Henry

Pseudonym **amerického spisovatele** Williama Sydneye Portera (11. 9. 1862 Greensboro, stát Severní Karolína – 5. 6. 1910 New York)

O. Henry pocházel z rodiny **lékaře**. Matka mu brzy zemřela, ale širší rodina jej přivedla k náruživému čtenářství i k počátkům vlastní literární tvorby. Získal pestré životní zkušenosti, vystřídal řadu zaměstnání, také pobýval na Divokém západě. V Texasu se r. 1887 oženil s o málo mladší Athol Estesovou z celkem bohaté rodiny. Narodily se jim dvě děti: syn, který však zemřel krátce po porodu, a dcera. O. Henry se v r. 1894 stal **novinářem**, ale v letech 1895 – 1896 byl obviněn ze zpronevěry v bance, kde dříve pracoval. Uprchl do **Střední Ameriky**, ovšem po čase se vrátil, aby byl nablízku své manželce, která onemocněla tuberkulózou. Athol r. 1897 zemřela a O. Henry byl odsouzen a 3 roky (1898 – 1901) strávil ve vězení. Tam se začal systematicky věnovat **povídkové tvorbě** a na svobodu vyšel jako nový spisovatel s pseudonymem O. Henry. Odstěhoval se do **New Yorku**, protože ten nabízel širší čtenářské publikum, a tam se stal nejvýznamnějším americkým povídkářem všech dob. Psal v duchu **realismu**. Vytvořil si charakteristický styl blízký **Marku Twainovi**, kterého ovšem překonal **šíří záběru** co do témat, prostředí a postav.

O. Henry napsal během zhruba 10 let **téměř 400 povídek**, v nichž podal ucelený **portrét Spojených států na přelomu 19. a 20. století**, přičemž mnoho z jeho tvorby lze vztáhnout i na současnou americkou společnost. Jeho hrdinové představují širokou škálu typů od vykutálených podvodníků na Divokém západě přes dobytkaře z prerijských rančů až po novomanželky, novináře či policisty ve velkoměstě. O. Henry psal s přesvědčením, že **zajímavé**, často romanticky zbarvené či naopak duchaplně vtipné **příběhy** se mohou přihodit i **obyčejným lidem v jejich všedním životě**. Měl dar břitké charakterizační zkratky, anglosaského ironického humoru a dokázal navázat bezprostřední kontakt se čtenářem. To vše spolu s dovedností směřovat k překvapivým, ovšem smířlivým rozuzlením mu vyneslo značnou popularitu – v Americe i v zahraničí. Zařadil se **mezi nejlepší povídkáře světové literatury** – vedle francouzského **Guy de Maupassanta** a ruského **Antona Pavloviče Čechova**. O. Henryho povídky vycházely nejprve časopisecky, ale jejich obliba umožnila i jejich následná vydávání v knižních souborech.

Na vrcholu své popularity však O. Henry pociťoval únavu z přepracování a stres z naléhání redakcí na nové a nové příběhy; z obtížné situace hledal únik v alkoholu. Z krize jej nevyvedlo ani nové manželství (od r. 1907) – s kamarádkou z dětství Sallie Colemanovou, která se nyní také věnovala spisovatelství. V r. 1908 se O. Henryho zdraví začalo rapidně zhoršovat a od r. 1909 manželé žili odděleně. V r. 1910 O. Henry zemřel na cirhózu jater, cukrovku a srdeční potíže.

Poznámka na okraj: V jedné povídce, v níž čerpal inspiraci ze svého útěkového pobytu v Hondurasu, použil O. Henry pro charakteristiku tamních poměrů pojem **banánová republika**. Výraz vešel do světové slovní zásoby jako termín pro malou, vnitřně nestabilní tropickou zemi, která má úzce zaměřenou agrární ekonomiku, korupční militaristické vlády a často je hospodářsky i politicky využívána pro velmocenské zájmy především Spojených států.

Některá díla:

Mnohé z O. Henryových povídek vyšly **v českém překladu ve výběrech**, z nichž jsou nejznámější **Romance čumilů** (1961), **Zpověď humoristova a jiné povídky** (1972), **Vrťkáva štěstěna aneb Jak se Gladys činila a jiné povídky** (1981), **Jaro na jídelním lístku** (1988), **Harlemská tragédie a jiné povídky** (1995), **Paměti žlutého psa a jiné povídky** (1995), **Muž ve vyšším postavení** (1999).

O. Henry (1862 – 1910): Princezna a puma

Samozřejmě, že musil být král a královna. Král byl hrozný starý muž, který nosil šestiranné revolvery a ostruhy a křičel tak příšerným hlasem, že chřestýši na prérii zalézali do děr pod nopály. Před vznikem královské rodiny byl muž nazýván ‚Šeptavým Benem‘; poté, co se stal majitelem 50 000 akrů půdy a více dobytka, než dovedl spočítat, říkali mu O'Donnell, ‚král dobytkařů‘.

Královna bylo mexické děvče z Lareda. Stala se z ní mírná coloradoclarská žena, které se dařilo naučit Bena, aby doma mírnil hlas alespoň natolik, že talíře už nepraskaly. Když se Ben stal králem, sedávala na terase ranče Espinosa a pletla rákosové rohožky na podlahu. Když jejich bohatství dosáhlo takové výše, že objednali v San Antone čalouněná křesla a jídelní stůl, sklonila hlavu s tmavými, rovnými vlasy a oddala se osudu Danae.

Abyste se vyvarovali *lèse-majesté*, byli jste nejdříve představeni králi a královně. Ti se však v příběhu, který by mohl být nazván ‚Příběh ze života princezny aneb Šťastný nápad čili Lev, který zpackal svůj džob‘, příliš nevyskytují.

Josefa O'Donnellová byla jedinou žijící dcerou-princeznou. Po matce zdědila temperament a nahnědlou, polotropickou krásu. Od královského vládce Bena O'Donnella nabyla zásobu neohroženosti, zdravého rozumu a schopnosti vládnout. Tato kombinace už stála za to, jít mnoho mil se na ni podívat. Když Josefa jela tryskem na poníku a střelila do plechovek od rajské šťávy, rozhoupaných na konci provázku, vydařilo se jí pět ze šesti zásahů. Dlouhé hodiny si vyhrála se svým bílým kotětem a oblékala je do nejrůznějších absurdních oblečků. Aniž by k tomu potřebovala tužku, dovedla z hlavy vypočítat, kolik by vynesl prodej 1545 ročáků při ceně \$ 8,50 za kus. Ranč Espinosa byl čtyřicet mil dlouhý a třicet široký, ale většina půdy byla propachtovaná. Josefa obhlédla na svém poníku každou míli. Všichni honáci dobytka v širokém okolí ji znali od vidění a byli jejími věrnými poddanými. Jednou ji spatřil předák jedné z part na Espinose, Ripley Givens, a rozhodl se, že vytvoří královskou manželskou alianci. Byl to troufalec? Ne. Tehdy každý muž v kraji Nueces byl chlapcem. Konec konců, titul krále dobytkařů nepředpokládal královskou krev. Mnohdy to jen znamenalo, že jeho nositeli patří koruna pro jeho dovednost v umění krást dobytek.

Jednoho dne Ripley Givens zajel na ranč U Dvou jilmů, aby se přeptal na pár zatoulaných ročáků. Na zpáteční cestu se vydal pozdě, a tak teprve při západu slunce dorazil k brodu Bílého koně přes řeku Nueces. Odtamtud měl do tábora šestnáct mil, k obydlí ranče Espinosa dvanáct. Givens byl unaven, a tak se rozhodl strávit noc u brodu.

Ve vyschlém korytu byl pramen dobré vody. Břehy byly hustě porostlé travou, křovím a vysokými stromy. Asi padesát yardů za pramenitou vodou byl porost zkadeřené *mesquite*, která měla posloužit jako večere pro jeho koně a postel pro něho. Givens uvázal koně ke kolíku a rozprostřel k usušení sedlové pokrývky. Sedl si pod strom, opřel se zády o kmen a ubalil si cigaretu. Odkudsi z hustých stromů podél řečiště se náhle ozval pronikavý, rozechvělý nářek. Poník zatančil na konci provazu a vystrašeně zafřkal. Givens zabafal z cigarety a líně hmátl po opasku s pistolemi, ležícím v trávě, a zkusmo roztočil bubínek jedné ze zbraní. Do vody dopadla s hlasitým šplouchnutím hrudka hlíny. Hnědý zajíček oběhl nízké křoví, posadil se a cukaje vousy pohlédl čtverácky na Givense. Poník pokračoval ve spásání trávy.

Zazpívá-li sopránem při západu slunce u vody mexický lev, je dobře mít se na pozoru. Refrén jeho písně se může týkat toho, že je nedostatek mladých telat a tlustých jehňat, a že tedy masožravě touží po seznámení s vámi.

V trávě ležela prázdná konzerva od ovoce, kterou tam odhodil nějaký předchozí táborník. Givens ji zpozoroval a spokojeně zamručel. V kapse kabátu, přivázaného za sedlem, měl hrst či dvě mleté kávy. Černá káva a cigarety! Který *ranchero* by si přál více?!

Po dvou minutách zaplápolal ohýnek. Pak se Givens vydal s plechovkou k vodě. Když byl patnáct yardů od jejího okraje, zahlédl mezi křovím poníka s dámským sedlem a volnými otěžemi, který spásal trávu. Josefa O'Donnellová se právě narovnávala z pokleku u kraje vody. Napila se a pak smetla písek s dlaní. Deset yardů napravo od ní zahlédl Givens trsem *sacuísta* zpola zakrytého,

příkrčeného mexického lva. Jeho jantarové oční bulvy zíraly hladově; šest stop od nich byl konec jeho ohonu, natažený rovně jako ohařův. Zadek šelmy se pohupoval pohybem typickým pro čeled' kočkovitých před skokem.

Givens udělal, co mohl. Jeho šestiranné pistole ležely pětaticet yardů daleko v trávě. Zařval a vrhl se mezi pumu a princeznu.

„Binec“ – jak to Givens později nazval – byl krátký a poněkud zmatený. Když se dostal do čáry útoku, zahlédl, jak se vzduchem cosi temného mihlo, a zaslechl dvě slabá zapraskání. Potom mu na hlavu dopadlo sto liber mexického lva a srazilo jej k zemi. Pamatoval si, jak vykřikl: „Od sebe – nedloubat!“ a odplazil se zpod lva jako červ, s ústy plnými trávy a hlíny a s velkou boulí na temeni, kterým narazil na kořen vodního jilmu.

Puma ležela nehnutě. Givens se cítil dotčen a obávaje se nového zákeřného útoku pohrozil šelmě pěstí a volal: „Rozdám si to s tebou ještě jednou; za dvacet centů –“ Pak se vzpamatoval.

Josefa stála rozkročeně na břehu a klidně nabíjela stříbrem vykládanou osmatřicítku. Nebyla to obtížná rána. Hlava šelmy byla snadnějším terčem než plechovka od rajské šťávy rozhoupaná na provázku. Kolem tmavých očí a rtů dívky se rozhostil vyzývavý až pohrdavý, v zoufalství uvádějící úsměv. Nadějný zachránce pocítil, jak mu hluboko v duši vzplál oheň jeho fiaska. Zde byla příležitost, šance, o níž snil, a řídil ji Momus, nikoli Amor. Lesní satyrové se bezpochyby popadali za břicha v rozjařeném, tichém smíchu. Bylo to něco jako kabaretní číslo, řekněme: Signor Givens a jeho legrační fackovací číslo s vycpaným lvem.

„To jste vy, pane Givensi?“ zašvitořila Josefa svým sacharinovým kontraaltem. „Málem jste mi svým křikem pokazil ránu. Neuhodil jste se na hlavě, když jste upadl?“

„Ach ne,“ řekl Givens tiše; „to nebolí.“ Sklonil se potupeně a vytáhl zpod šelmy svůj sváteční stetsonský klobouk, pomačkaný na tři facky. Potom poklekl a něžně pohladil mrtvého lva po hrůzné hlavě s otevřenými čelistmi.

„Cože?!“ vyhrkla Josefa.

„Vy jste to samozřejmě nemohla vědět, slečno Josefo,“ řekl Givens a choval se, jako by velkomyslností zastíral žal. „Nikdo vám to nemůže vyčítat. Chtěl jsem ho zachránit, ale nemohl jsem vám to včas sdělit.“

„Zachránit? Koho?!“

„No přece – Billa! Celý den jsem ho hledal. Víte, po dva roky to byl takový náš táborový mazlíček. Chudák stará, ten by neublížil ani králíku. Až se o tom hoši dovědí, budou jistě dojati. Vy jste však nemohla, samozřejmě, tušit, že si Bill chce s vámi jen hrát.“

Josefina černé oči se na něho zkoumavě zahleděly. Ripley Givens však zkoušku vydržel. Stál a cuchal si přemítavě žlutohnědé kadeře. V očích se mu zračila lítost, smíšená s jemnou výčitkou. Jeho mírné rysy se stáhly ve výraz nepopiratelné lítosti. Josefa zaváhala.

„A co tady váš mazlíček dělal?“ zeptala se v pokusu o poslední odpor. „U brodu Bílého koně žádný tábor není.“

„Ten rošťák utekl včera z tábora,“ odpověděl Givens pohotově. „Je to div, že ho kojoti nevydělali k smrti. Víte, Jim Webster, náš podkoní, přinesl minulý týden do tábora malé štěně teriéra. Štěně neustále ztrpčovalo Billovi život: celé hodiny jej prohánělo kolem dokola a okusovalo mu zadní tlapy. Každý večer, když se šlo spát, zalezl Bill pod pokrývku některého z hochů, aby se skryl před štěnětem. Myslím, že se mu život stal nesnesitelným, jinak by neutekl. Vždy se bál ztratit tábor z dohledu...“

Josefa pohlédla na tělo šelmy. Givens něžně poplácal jednu z mohutných tlap, schopných zabít roční tele jedinou ranou. Na temně olivovém obličejí dívky se zvolna rozšiřoval temný ruměnc. Byla to snad známka hanby pravého sportovce, který skolil bezcennou kořist? Výraz jejich očí zjemněl a přivřená víčka zastřela všechn jejich jasný posměch.

„Je mi to hrozně líto,“ řekla pokorně, „ale vypadal tak mohutně a skočil tak vysoko, že –“

„Ubohý starý Bill měl hlad,“ přerušil ji Givens rychlou obranou zesnulého. „V táboře jsme jej vždy přiměli, aby si pro večeři vyskočil. Než dostal kus masa, musil si lehnout a kutálet se. Když spatřil vás, myslil si, že od vás dostane něco k jídlu.“

Pojednou se Josefiny oči rozšířily.

„Já vás však mohla zastřelit!“ zvolala. „Skočil jste přímo mezi nás. Riskoval jste život, abyste zachránil svého mazlíčka. To bylo od vás pěkné, pane Givensi. Mám ráda muže, který je hodný na zvířata.“

Ano, v jejím pohledu se teď zračil dokonce obdiv. Z trosek antiklimaxu vystupoval nakonec – hrdina. Výraz Givensovy tváře by mu byl zajistil vysokopostavené místo v S.P.C.A.

„Měl jsem je vždy rád...“ řekl; „koně, psy, mexické lvy, krávy, aligátory –“

„Nenávidím aligátory,“ okamžitě namítla Josefa; „jsou to plíživí, zablácení tvorové.“

„Řekl jsem – aligátory?“ řekl Givens. „Mínil jsem, samozřejmě, antilopy!“

Svědomy hnal Josefu, aby se kála dále. Podala Givensovi ruku a v očích se jí zatřpytily neuroněné slzy.

„Odpusťte mi to, pane Givensi, prosím. Jsem jen děvče, a zpočátku jsem byla vylekaná. Je mi hrozně moc líto, že jsem zastřelila Billa. Nevíte, jak se za to hanbím. Kdybych to byla věděla, neučinila bych to za nic na světě.“

Givens uchopil nabízenou ruku. Zatímco umožňoval své velkomyslné povaze překonat žal nad ztrátou Billa, podržel její ruku chvíli ve své. Konečně bylo jasné, že jí odpustil.

„Už o tom nehovořte, slečno Josefo. Billův pohled by jistě vylekal kteroukoli mladou dámu. Já už to hochům nějak vysvětlím...“

„Jste si opravdu jist, že se už na mne nezlobíte?“ Josefa k němu impulzivně přistoupila blíže. Její oči byly sladké – ach, tak sladké a prosící v pokorném pokání. „Nenáviděla bych každého, kdo by mi zabil kotě. Jak odvážné a milé bylo od vás riskovat, že budete zastřelen, když jste ho chtěl zachránit! Jak málo mužů by se toho odvážilo!“

Porážka se změnila ve vítězství! Z frašky se stalo drama. Bravo, Ripleyi Givensi!

Setmělo se. Slečna Josefa samozřejmě nesměla odjet domů na ranč sama. Navzdor vyčítavým pohledům poníka, Givens jej osedlal a jel s ní. Bok po boku jeli tryskem měkkou travou, princezna a muž, který byl milý ke zvířatům. Vůně prairie, plodné země a jemných kvítků, se hustě a sladce nesly kolem nich. Tam na kopci zavyli kojoti. Žádný strach; a přece – Josefa přitáhla koně blíže ke Givensovi. Zdálo se, že její ručka zatápala. Givens ji pak našel ve své dlani. Poníci drželi krok. Ruce zůstaly pohromadě a majitel jedné z nich vysvětloval:

„Nikdy jsem se dříve nebála. Když si pomyslím, co by se bylo stalo, kdybychom potkali opravdového divokého lva! Ubohý Bill! Jsem tak ráda, že jedete se mnou...“

O'Donnell seděl na terase ranče.

„Haló, Ripe!“ zvolal; „tos ty?“

„Doprovodil mne,“ vysvětlovala Josefa; „zabloudila jsem a bylo už pozdě.“

„To bylo od tebe milé, Ripe,“ volal král dobytkařů. „Pojď dál, Ripe; do tábora se vrátíš ráno.“

Givensovi se nechtělo. Pojede dál do tábora. Za svítání musí vyrazit na cestu s několika volky. Rozloučil se a odklusal.

Po hodině, kdy už všude byla tma, Josefa v noční košili otevřela dveře pokoje a zavolala přes cihlami vydlážděnou chodbu na krále v jeho ložnici:

„Poslouchej, táto, znáš toho starého mexického lva, kterému říkají ‚d'ábel s okousaným uchem‘, který zabil Gonzalese, pastýře ovcí pana Martina, a asi padesát telat na ranči Salada? Dnes navečer jsem ho vyřídila u brodu Bílého koně. Vpálila jsem mu z osmatřicítky dvě kule do hlavy, právě když skočil. Poznala jsem ho podle levého ucha. Chyběl ho kus, který starý Gonzales odsekl mačetou. Sám by ses lépe netrefil, taťko!“

„Prima!“ zaburácel Šeptavý Ben z temnot královského pokoje.

O. Henry, *Vrtkavá štěstěna aneb Jak se Gladys činila a jiné povídky*, Praha 1981, s. 165 – 171. Přeložil Stanislav V. Klíma. Mírně upraveno směrem k věrnějšímu překladu.

Poznámky a vysvětlivky:

akr – anglosaská plošná míra (0,4 ha); **Amor** – starořímský bůh milostné lásky; **antiklimax** – zde *zhroucení, rozčarování*; **coloradoclarský** [koləradoklarský] – v Texasu (jednom ze států Spojených států amerických) se nachází hned několik lokalit, v jejichž názvu je pojem *Colorado* (není tu souvislost se státem Colorado, ležícím severozápadně od Texasu); **Danae** – ve starořecké mytologii dcera krále Akrisia, kterou její otec věznil v podzemí, aby nemohla počít syna, neboť ten se měl podle věštby stát příčinou Akrisiovy záhuby; **Ripley Givens** [ripli givənz]; **Laredo** – město v Texasu při mexické hranici; **lěse-majesté** [lés mažeste] – zločin urážky královského majestátu (panovnické důstojnosti); **libra** – anglosaská hmotnostní jednotka (0,45 kg); **mexický lev** – zoologický název *puma americká*: americká kočkovitá šelma, samci dosahují výšky až 90 cm, délky (včetně ocasu) až kolem 2,5 m a hmotnosti až 100 kg; puma útočí dlouhým skokem, člověka napadá zřídka, ale např. jen v r. 2018 došlo na západě Spojených států ke dvěma smrtelným útokům pumy na člověka: v obou případech byly oběti ženy; **mile** – historická délková jednotka, dodnes běžně (i když zpravidla neoficiálně) používaná v anglosaských zemích: 1 anglosaská pozemní míle = 1 609 m; **Momus** (řec. Mómos) – v antické mytologii syn Noci, zosobněný výsměch, posměváček; **nopál** – rod kaktusů z čeledi opunciovitých; **Nueces** [nueses]; **O'Donnell** [əu'donl]; **ohař** – všestranný lovecký pes; **osmatřícítka** – revolver (druh pistole) oblíbené ráže (vnitřního průměru hlavně) 38 setin palce (9,7 mm); **poník** – kuň vzrůstově menšího plemene; **propachtovaný** – pronajatý k ekonomicky přínosnému, zvelebujícímu užívání; **ranchero** [rančero] – pracovník z ranče (severoamerického dobytkařského statku); **ročák** – roční býček; **ruměnc** – červeň ve tváři, zpravidla z citového rozechvění; **sacuista** [sakista] – druh severoamerické trsovité trávy; **San Antone** [ˌsænən'təun] – dnes San Antonio, druhé největší město v Texasu; **satyrové** – ve starořecké mytologii rozpustilí bůžkové hor a lesů, měli napůl lidské a napůl kozlí postavy; **S.P.C.A.** [es pi: si: ei] – Society for the Prevention of Cruelty to Animals, Spolek pro ochranu zvířat; **Signor** [siňor] – it. *pan* (před jménem), zde použito jako odkaz na atmosféru cirkusového prostředí; **stetsonský klobouk** – vyrobený firmou, kterou založil John Stetson r. 1865 ve Philadelphii a která se specializovala na výrobu klobouků pro americký Západ; **stopa** – tradiční anglosaská délková míra (0,3 m); **yard** – tradiční anglosaská délková míra (0,9 m); **Jim Webster** [džim webstə]; **zkadeřená mesquite** [meskite] – druh vysoké trávy rostoucí na jihozápadě Spojených států a v Mexiku.

O. Henry: Princezna a puma: poznámky k interpretaci

O. Henryova **povídka** *Princezna a puma* má všechny dobré vlastnosti svého žánru: je relativně krátká, s jedinou, dynamickou dějovou linií a s malým počtem postav, do děje vstupujeme bezprostředně, bez otálení. Autor spojuje atraktivní téma dobrodružství v divoké přírodě s netradiční lovestory. Prozrazuje, že zvolené **prostředí** dobře zná, a tuto skutečnost podtrhuje používáním regionálních (v daném případě mexických) výrazů (*ranchero, mesquite, saquista*). Volí **důvěrný způsob vypravěčství**, jako by promlouval ke svým přátelům (*Abyste se vyvarovali lěse-majesté, byli jste nejdříve představeni králi a královně.*). Pomáhá mu v tom **jemný humor** rozpjatý od **nadsázky** (*žena, které se dařilo naučit Bena, aby doma mírnil hlas alespoň natolik, že taliře už nepraskaly*) až k typicky anglosaskému **podhánění** (*Hlava šelmy byla snadnějším terčem než plechovka od rajské šťávy rozhoupaná na provázku.*). **Autor se obrací nejen ke čtenářům** (což často vidáme i jinde), ale – již mnohem méně obvykle – také **k hlavní postavě** (*Bravo, Ripleyi Givensi!*).

Odkazy na antiku upozorňují, že nás čeká příběh s ambicemi náležet ke kvalitní, umělecké literatuře (zatímco většinový díl westernové literární produkce bývá pouhým triviálním čtivem).

Od samého začátku nás autor připravuje na to, že povídka bude **polemikou s tradičním, novoromantickým klíšé** o drsném hrdinovi a jemné dívence; Josefa je energická a odvážná. Pak se zazdá, že autor tuto svou linii sám zrazuje, neboť Givens dokáže ošemetnou situaci přetavit ve svůj namlouvací triumf, a detail dívčiny ručky, vkládané do Givensovy dlaně, takový dojem jen posílí. Závěrečná pointa ovšem tento nově se rýsující obraz opět rozmetá a potvrdí původní tendenci, navíc s patřičným překvapením a vtipem. Nejenže Josefa balamutila Givense, ale jejím prostřednictvím i autor nás, čtenáře.

Příběh má řadu **dalších silných míst**. Dějiště rozhodující scény – střetnutí s pumou – je vylíčeno s matematickou přesností a s citem pro detail. Nebezpečí přichází poznenáhlu, s rostoucím napětím: nejdřív je vytuší zranitelná zvířata. Givens zasahuje samozřejmě a bez váhání a podobně pohotově tasí svůj revolver i Josefa: obojí je líčeno s věcností, která plně odpovídá tomu, že mladík i dívka disponují přirozenou statečností. Givensovo vyprávění o údajném vyděšeném Billovi má rysy dobré anekdoty, která povídku odlehčuje – v reálu by se stěželo předpokládat, že dívka takovým věcem uvěří, tady se ovšem ukazuje mladíkova pohotová duchaplnost, což je vlastnost, kterou ženy na mužích naopak oceňují. A před závěrem povídky poznáme, že Givens není jen povrchní frajer: jestliže za dané situace odmítne nabídku nocovat na O'Donnellově ranči – a pokračovat tak ve slibně rozehrané sváděcí partii –, a raději dá přednost pracovním povinnostem, je zřejmé, že je to pro manželství ideální partner.

<http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=pv&GRid=772&PIpi=387601>

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/40/ab/15/40ab157a29649f9ebaf858ce009fd2eb.jpg>

